

об'єднуються в три групи: соціальні, когнітивні (інтелектуальні) та емоційно-вольові.

Навчання на засадах розвитку життєвих навичок є характерним для високоякісної освіти. Такий підхід до навчання сприяє підготовці випускників, які є конкурентно спроможними на ринку праці.

З метою з'ясування стану реалізації досліджуваної проблеми в шкільній практиці нами здійснений аналіз діючої програми з курсу «Основи здоров'я» середньої загальноосвітньої школи, а також методичної літератури. В діючій програмі помітна чітка орієнтація на формування життєвих навичок, сприятливих для здоров'я учнів [2]. Аналіз діючих підручників з курсу «Основи здоров'я» показав, що всі вони орієнтують на формування життєвих навичок учнів, оскільки знання і практичні навички здобуваються не лише з текстових пояснень, а й у процесі продуктивної діяльності.

Проведений нами констатуючий експеримент показав, що 73 % анкетованих вчителів «Основи здоров'я» з використовуваних у шкільній практиці форм навчання найбільш вдалим для формування життєвих навичок учнів вважають тренінги, хоч і зазначають, що підготовка до них потребує чимало зусиль. 29 % вчителів пропонує до кожного з 4 розділів, запропонованих у підручнику обов'язково проводити по одному тренінгу.

Аналіз літературних джерел, спостереження за навчально-виховним процесом та власний педагогічний досвід, здобутий в ході педагогічних практик, дозволили нам сформулювати умови успішного формування життєвих навичок учнів на уроках з курсу «Основи здоров'я»:

- реалізація концепції особистісно-орієнтованого навчання (врахування вікових, індивідуально-типологічних особливостей учнів, релігійних, етнічних, соціально-економічних аспектів їхнього життя, врахування гендерних проблем);
- використання інтерактивних технологій навчання;
- використання поряд з уроками тренінгів, які передбачають активну участь кожного, творчу співпрацю учнів між собою і з учителем;
- забезпечення позитивних змін у поведінці учнів;
- повага до загальнолюдських цінностей і захист прав людини;
- добровільне прийняття учнями особистої системи цінностей через усвідомлення їх значимості, а не через моралізаторство;
- опора не лише на потреби і проблеми, які є актуальними для учнів в даний час, а й на ті, що незабаром можуть виникнути в зоні їх найближчого розвитку.

На основі аналізу змісту курсу «Основи здоров'я» нами визначено перелік основних життєвих навичок відповідно до розділів програми, що стосуються особистої безпеки і здорового способу життя, профілактики дорожньо-транспортного травматизму, попередження пожеж, профілактики «шкільних» хвороб, порушень емоційної рівноваги, дискримінації і насилля в учнівському середовищі, туберкульозу, ВІЛ/СНІДу, побутового та інших видів травматизму, забруднення довкілля, запобігання нещасним випадкам на воді й у зоні стихійного лиха.

Отже, «Основи здоров'я» - інтегрований курс що за змістом об'єднує питання здоров'я і безпеки життєдіяльності на основі діяльнісного підходу. Курс «Основи здоров'я» відрізняється від інших предметів, в першу чергу, головним завданням – педагогічними методами вплинути на реальну поведінку учнів шляхом розвитку у них життєвих навичок, сприятливих для здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології: навч.-метод. посіб. /О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Пометун. - К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
2. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн /О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : [б-ка з освітньої політики]; під заг. ред. О. В. Овчарук. - К.: К.І.С., 2004. - С. 16-25.
3. Програма для загальноосвітніх закладів. Основи здоров'я. 5-9 класи. – К: 2014 – 42 с.
4. Воронцова Т. В. Основи здоров'я. 5 клас: посіб. для вчит. /Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко. – К.: Алатон, 2005. – 263 с.

Мелевич О.

Науковий керівник – доц. Гладюк М. М.

ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ КОНСТРУЮВАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ З ХІМІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ УЧНІВ

Приступаючи до написання статті, ми ставили за мету з'ясувати: в чому полягають пріоритетні напрямки розвитку освіти в Україні, які завдання в плані підготовки учнів ставляться перед загальноосвітньою школою, в чому суть розвиваючого навчання, яке місце тестів в його реалізації.

Розробкою та обґрунтуванням концептуальних положень розвиваючого навчання займалися видатні педагоги, психологи та методисти сучасності – Н.М. Буринська (методика викладання хімії), Д.Б. Ельконін та В.В. Давидов (теоретична розробка курсів та методичного забезпечення для різних типів загальноосвітніх закладів), В.С. Біблер (розвиваюча система "Школа діалогу культур") та Ш.О.

Амонашвілі (система психічного розвитку молодших школярів на основі реалізації принципу співробітництва). Названі системи перебувають на різних ступенях розробленості, по-різному методично забезпечені, що і пояснює їх недостатнє в цілому поширення. На основі теоретичних пошуків в області розвиваючого навчання виникає потреба в розробці принципово нових освітніх методик та технологій навчання, спрямованих на розвиток однієї з найважливіших характеристик людини – інтелекту.

У світовій педагогічній науці та практиці проблема розвитку мислення школярів має широке наукове обґрунтування та високу ступінь дослідженості (В.С. Аванесов, А.Анастасі, М.М. Олійник та ін.

У вітчизняній психолого-педагогічній та методичній літературі, спрямованій на розвиток мислення учнів на уроках хімії, присвячено достатньо уваги. Це, зокрема, завдання для самостійних та контрольних робіт (Н.М. Буринська, Р.А. Лідін); табличні тести (А.А. Берлін, Ю.Є. Новікова); завдання для підсумкового контролю знань, умінь і навичок учнів (О.Г. Ярошенко, Т.Є. Кошель); для оперативного поточного контролю якості знань (Р.А. Лідін, Л.Л. Андрєєва та інші.

Однак, в сучасній школі все ще переважає традиційна методика викладання, спрямована переважно на те, щоб забезпечити оволодіння учнями певною сумою знань, на виконання стандартизованих тестових або звичайних завдань репродуктивного рівня. Окремі завдання творчого характеру застосовуються епізодично і безсистемно. Системні дослідження, які враховували б специфіку сучасної рівневої школи, зміну навчальних програм, модифікацію змісту шкільної хімічної освіти, необхідність дидактичного переосмислення шкільного хімічного експерименту та розрахункових вмінь в наш час не проводяться. Як наслідок, виникає суперечність між вимогами, які ставляться до підготовки випускника школи, який володіє розкутим мисленням, здатний самостійно здобувати знання та критично оцінювати наукову інформацію тестування і традиційною практикою його підготовки в школі. Крім того, виконання учнями навчальних завдань та тестів розглядається переважно як інструмент контролю за рівнем навчальних досягнень учнів і лише в цьому розрізі, попутно, як засіб розвитку учнів.

У розв'язанні даної проблеми ми обмежилися викладанням в школі лише курсу хімії, який має багаті можливості щодо розвитку мислення школярів. Питання визначення якості розвиваючих завдань з хімії, розробка методики складання системи завдань і вправ, адаптація методики перевірки знань і умінь є важливою у плані подальшого розвитку теорії і практики навчання хімії.

Аналіз структурних розділів програм з хімії показав, що тестова форма має незаперечні переваги в світлі формування знань та перевірки засвоєння учнями навчального матеріалу. Контролю підлягають теорія, факти, знання законів, правил; вміння користуватись основними хімічними принципами; знання формул; використання правил та законів на конкретних прикладах, тощо. Наше дослідження засвідчило, що для ефективного впровадження системи тестів з хімії в навчальний процес не слід захоплюватись виключно тестовою формою контролю. Так практичне застосування основних хімічних понять, хімічні розрахунки, оволодіння практичними вміннями експерименту краще контролювати традиційними формами і видами контролю (практичні та лабораторні роботи, текстові задачі тощо). На проведених нами заняттях широко практикувалось використання методів усного спілкування, в ході якого учні демонстрували навички логічно висловлювати та обґрунтовувати власні думки, висновки, припущення.

В основу методичного підходу до створення банку тестів було покладено кількісну та якісну характеристики елементів навчальної інформації, які повинні засвоїти учні за чинними навчальними програмами з хімії з розділу "Основні вимоги до знань і умінь учнів".

Аналіз чинної програми засвідчив, що провідними темами з неорганічної хімії є: "Початкові хімічні поняття", "Прості речовини. Повітря", "Складні речовини. Основні класи неорганічних сполук", "Основні закономірності перебігу хімічних реакцій", "Будова атома. Періодичний закон Д.І. Менделєєва", "Хімічний зв'язок та будова речовини", "Розчини", "Теорія електролітичної дисоціації". "Загальна характеристика металів".

Тести та тестові завдання розроблені на змісті хімічної освіти, який обумовлений чинною державною програмою [7], вимогами державного стандарту та на матеріалі підручників. За період проходження експерименту з апробації тестів, навчальна програма з хімії не змінювалась.

Під розвиваючим навчанням ми будемо розуміти такий спосіб організації навчання, зміст, методи і форми організації якого прямо орієнтовані на всебічний розвиток школяра.

Досліджуючи проблему формування системи розвиваючих завдань з хімії, ми виходили з таких концептуальних положень: виконання розвивальних завдань як метод навчання і як об'єктивний метод оцінки результатів навчання хімії не лише підвищує мотивацію та ефективність навчання предмету, дає достовірну інформацію про хід навчального процесу, але й створює можливість ефективно ним керувати, здійснюючи індивідуально орієнтований підхід до учнів, сприяти розвитку їх інтелекту.

Для створення банку навчальних та контролюючих тестів нами було проаналізовано навчальну програму, виділено окремі блоки базових понять, в межах яких формувалася банк тестів. Так, наприклад, для загально хімічного поняття "Хімічна реакція" базовими поняттями будуть:

- типи хімічних реакцій;
- тепловий ефект хімічної реакції;
- швидкість хімічної реакції;

- хімічна рівновага, умови її зміщення;
- окисно-відновні реакції;
- електролітична дисоціація;
- реакції йонного обміну;
- електроліз;
- корозія;
- хімічні властивості класів неорганічних речовин;
- основні каталізатори та реакції, які вони каталізують;
- механізми реакцій.

Створення фонду розвиваючих завдань передбачало такий характер завдань, під час виконання яких учні постійно використовували методи пізнання хімії, які потребують високого розумового напруження.

Для кращого засвоєння учнями ключовими поняттями теми ми обрали схему викладу навчального матеріалу, оснований на опорних схемах та конспектах. В цих конспектах представлено мінімальний, базовий зміст, який, в міру можливості, схематизовано та структуровано. Таке структурування дає змогу обговорювати властивості різних класів речовин із загальних позицій, що помітно полегшує вивчення матеріалу. Розроблені конспекти коротко коментуються, а можливості їх використання ілюструються далі на конкретних прикладах. Така схема повторення (або підготовки) – це залежить від дидактичної мети уроку – має, на наш погляд, певні переваги.

По-перше, подається головна частина матеріалу, що вивчається, а несуттєві деталі будуть опановуватись в процесі самостійної роботи.

По-друге, підготовка проводиться в "активному режимі", шляхом самостійного виконання досить значної кількості вправ.

По-третє, в описанні рішень подано спробу пояснити, як застосовувати наявні опорні, базові знання для виявлення причинно-наслідкових зв'язків, які слід уявляти для успішного виконання завдань.

Завдання пропонувались різного характеру, відповідно відзначені індексами А, В, С. Завдання А і В спрямовані на перевірку підготовки та формування розумових операцій, частина С відповідає поглибленому вивченню предмета.

Завдання **частини А** передбачають вибір однієї відповіді із 4 варіантів. Завдання вважається виконаним вірно, якщо учень правильно вибрав (відзначив) правильну відповідь. Якщо учень відзначив номер неправильної відповіді, вказав 2 або більше відповідей (навіть якщо серед них буде номер правильної відповіді) або не вказав номер відповіді, то завдання вважається невиконаним і за нього виставляється 0 балів.

Частина В включає завдання з короткою відповіддю, вони позначені в роботі В1, В2, Завдання з короткою відповіддю вважалось виконаним правильно, якщо записано правильну відповідь або одна з можливих форм правильної відповіді, які повинні бути вказані в інструкції до виконання завдання. Завдання з короткою відповіддю дають змогу перевірити оволодіння широким колом найбільш суттєвих елементів змісту теми. Відповідь в цій частині дається:

- у вигляді слова, написаного у відповідному відмінку (назва окисника або відновника, напрямку реакції, назва або властивості речовини тощо);
- послідовності букв, що не має змісту (наприклад, ГВАД, ЖВГА та ін.);
- числа (цифри) або набору цифр, записаних без пробілу (наприклад, 234).

Частина С включає завдання з розгорнутою відповіддю. В цій частині згруповані завдання, які потребують запису розгорнутої відповіді – пояснення суті процесів, будови і властивостей речовин, взаємного впливу атомів у молекулах, обґрунтування умов перебігу реакцій, розв'язку якісних та розрахункових задач. Завдання частини С мають різну складність і оцінюються по-різному.

Нижче наведено приклади окремих завдань та логіка мислення учня над їх розв'язанням, що ілюструють обраний нами підхід.

Приклад 5(А4). Розчин натрій гідроксиду взаємодіє з кожною речовиною в ряду:

- 1) FeO, Cu, H₂O, Zn(OH)₂;
- 2) SiO₂, KNO₃, Cl₂, Al(OH)₃;
- 3) CuO, Cu, HCl, Al(OH)₃;
- 4) SiO₂, Al, HNO₃, Zn(OH)₂.

(Учень) Роблю поетапний аналіз завдання.

1. Ключові слова: "натрій гідроксид", "луг", "хімічні властивості лугів".

2. Базові (опорні) поняття:

Хімічні властивості лугів: луги реагують з:

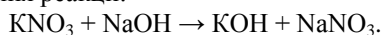
- кислотними оксидами (оксидами неметалів);
- кислотами;
- солями (якщо випадає осад);

- амфотерним оксидом і гідроксидом.
3. Роблю проміжний висновок з базового поняття – слід визначити класи речовин кожному ряді:
- класи неорганічних речовин: метали, неметали, основні оксиди (оксиди металів), основи, солі, кислотні оксиди (оксиди неметалів або оксиди металів з високим значенням ступеня окиснення), кислоти, амфотерні оксиди і гідроксиди.

4. Аналізую запропоновані варіанти відповідей:

1) FeO – ферум(II) оксид, оксид металу, основний – припиняю міркувати над даним рядком завдання, оскільки оксид металу (основний) з лугами (базове знання!) не реагує.

2) SiO₂ – силіцій(IV) оксид, оксид неметалу, кислотний – може реагувати з розчином лугу; KNO₃ – калій нітрат, сіль, може реагувати з розчином лугу, якщо випадає осад. Для прийняття рішення складаю рівняння реакції:

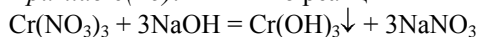
За таблицею розчинності перевіряю – обидва продукти реакції розчинні у воді, отже реакція не відбувається. Припиняю роботу над даним рядком відповідей.

3) CuO – купрум(II) оксид, оксид металу, основний – припиняю роботу над даним рядком, оскільки оксиди металів з лугами не реагують (базові знання).

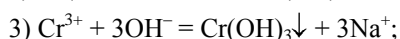
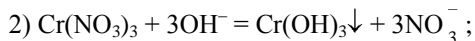
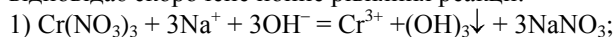
4) SiO₂ – силіцій(IV) оксид, кислотний оксид – реакція можлива; алюміній – амфогенний метал – реакція можлива; HNO₃ – нітратна кислота – реакція можлива; Zn(OH)₂ – цинк гідроксид, амфотерний гідроксид – реакція можлива.

5. Приймаю рішення: правильна відповідь – **A4 = 4.**

Приклад 6(A5). Рівнянню реакції

відповідає скорочене йонне рівняння реакції:

Роблю аналіз завдання.

1. Ключові слова: "йонне рівняння реакції".

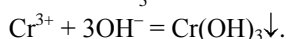
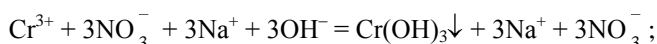
2. Базові поняття:

- в повному йонному рівнянні реакції повною (молекулярною) формулою записуються осад, гази, неелектроліти та слабкі електроліти;

- в йонному рівнянні суми зарядів справа і зліва повинні бути рівними.

3.

а) записую йонні рівняння уявної реакції, при цьому враховую базові знання – формулу Cr(OH)₃ записую в повній формі:

б) Знаходжу відповідність між виконаним мною рішенням і варіантами відповідей.

4. Записую відповідь: **A5 = 4.**

Таким чином, стає очевидним, що для успішного проходження поточного опитування, атестації, іспиту у формі тестування вивчення основних питань змісту курсу хімії, а також володіння основним логічними методами пізнання є необхідною умовою. Це означає, що підготовка повинна включати повторення і обговорення відповідного змісту, а також постійне застосування в процесі навчання ситуацій, в якій учні поставлені перед необхідністю висловлювати власні судження, робити висновки, аналізувати, прогнозувати, пояснювати тощо. Основу такої підготовки становить методика аналізу змісту запитань, виявлення ключових слів та базових знань з різних розділів (тем) курсу хімії. Підготовка у формі виконання змішаних завдань (що містять запитання з різних розділів курсу) уявляється такою, що не досягає своєї мети – формуванню системи прийомів мислення, універсальних для будь-якої розумової діяльності.

З метою об'єктивного визначення практичної придатності розробленого фонду тестових завдань з хімії для інтелектуального розвитку учнів ми спочатку поставили за мету провести їх експертну оцінку. В нашому випадку метод експертної оцінки передбачав встановлення об'єктивного висновку про розроблені тести на підставі узагальнення суб'єктивних суджень експертів. Експертиза здійснювалась творчою групою вчителів-методистів м. Тернополя, які протягом декількох років проводять уроки хімії у 8-9-х класах. Аналіз усних оцінок вчителів та результатів опрацювання анкет засвідчив в цілому високий рівень розроблених тестових завдань та запроповану нами методику роботи з ними.

Висновок про сформованість інтелектуальних вмінь учнів робився на основі спостережень за їх активністю на уроках, зацікавленням предметом, бесідами з учнями в позаурочний час та на основі

відгуків вчителів-предметників про навчальну активність та результативність учнів. На підставі узагальнення одержаних якісних даних ми дійшли висновку про те, що дійсно, використання розробленого нами фонду розвиваючих тестових завдань сприяє розумовому розвитку учнів за загальному зростанню їх навчальної успішності. Встановлено, що розвиваючі тестові завдання з хімії слугують розв'язанню пізнавальних завдань та забезпечують розвиток учнів, якщо в них використовуються прийоми і методи логічного мислення: порівняння, аналіз і синтез, абстрагування й узагальнення, індукція і дедукція, аналогія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аванесов В.С. Композиция тестовых заданий / В.С. Аванесов // Химия в школе. –1993. – №1. – С.24 – 28.
2. Безверха В.Є Педагогічні умови використання в школі тестового контролю знань учнів / В.Є. Безверха // Педагогіка і психологія. –1997. – №1. – С. 53 – 59 с.
3. Буринська Н.М. Методика викладання хімії (теоретичні основи) / Н.М. Буринська– К.: Вища школа, 1987. – 255 с.
4. Гузев В.В. Планирование результатов образования и образовательная технология / В.В. Гузев–М.: Народное образование, 2000. – 240 с.
5. www.mon.gov.ua

Тулайдан М.

Науковий керівник – доц. Поперечна Г. А.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ САМОГУБСТВА

"Чому ти скаржишся на цей світ? Він тебе не утримує, якщо ти живеш в муках, причиною тому є твоя малодушність: варто тобі захотіти - і ти помреш".

М. Монтьє

Звичайно ж мені не легко говорити та судити про філософію самогубства та про самогубство як таке, адже я ще досить юна, однак, чуючи про випадки самогубства я постійно задавала собі одне і те саме питання: як людина може зробити такий крок і позбавити себе найголовнішого – життя?... Можна лише припускати, що відчуває людина на грані життя та смерті. Про що вона думає, розрізаючи собі вени або кидаючись з даху чи мосту, коли ковтає жменями таблетки в надії, що не прокинеться. Що за відчуженість від світу поселяється в ній і хто винен у цьому? Можливо, той самий розум, яким так пишається людство. Можливо, це саме він змушує людей страждати й вбивати самих себе від розуміння свого безсилля та безглуздості існування.

Проблема самогубства була, є, і, напевно, залишиться актуальною доки живе людина. І саме для філософії вона ніколи не буде другорядною, бо від її рішення багато в чому залежать відповіді на такі важливі питання, як щастя, сенс життя, свобода вибору і волі, і врешті-решт свободи самої особистості. Самогубство – вічна проблема людства, бо існує як явище, ще від початку існування людина. Відомо, що у стародавніх цивілізаціях самогубство було способом продовження роду або ж своєрідною даниною богам, свідомою втратою життя, котра шанувалась. Одне з найвідоміших самогубств – вбивства дітей і людей похилого віку у голодні роки з метою збереження роду.

Історія продовжувалась, суспільство розвивалося, люди ж у свою чергу змінювались, тому і методи самогубства в різних епохах дещо відрізняються. Згадаймо для прикладу фараонів, що закривалися у своїх гробницях задля того, щоб їх пам'ятали. Також, згадуючи про самогубства, не можна не згадати знамениту п'єсу Шекспіра "Ромео і Джульєтта" - герої якої увіковічили своє кохання шляхом самогубства. Проте також слід зазначити, що в історії людства були випадки, що засвідчували інше ставлення до самогубства. Так, державний апарат Стародавньої Греції, прагнучи обмеження соціальних свобод своїх жителів, забороняв самогубство, хоча і застосовував смертні вироки. Згадаймо хоча б Сократа, якого було засуджено за те, що він нібито розбещував молодь своїми думками та поклонявся іншим богам. Не зумівши довести своєї правоти, Сократ був змушений випити отруту. Однак існувала інша частина людей, хто не підкорювався владі і скоював самогубство добровільно. Вони в свою чергу каралися ганьбою, а сім'я самогубці презирством оточення.

Зростання числа самогубців спостерігається і в даний час. Нашу країну почало лихоманити в ході останніх подій. Підлітки активно в соціальних мережах почали грати в гру "Синій кит" або як її ще називають "Розбуди мене о 4:20". Гра створена за мотивами книги Стейсі Крамер "50 днів до мого самогубства". Учасники виконують 50 завдань, останнє з яких – самогубство. Особливістю гри є те що шляху назад немає. Чому ж сотні дітей йдуть на це свідомо? Як на мене, для них це спосіб самовираження, привернення до себе уваги навколишніх або ж вирішення всіх проблем. Діти самі не розуміють, як починають втягуватися в цю гру. Дивним є і те що іноді батьки й самі не знають чим захоплюється їх дитина. Звідси випливає ще одна не менш важлива проблема людства – стосунків між батьками та дітьми. Можливо якщо б батьки більш цікавилися своїми дітьми то б цієї проблеми можна було уникнути.

Тенденцію самогубства намагалися свого часу пояснити сотні філософів, вчених, психологів. Проте мабуть, на даний час найкраще використав і описав цю тему, у свої працях Альбер Камю. У "Міфі про Сізіфа" він акцентує: